

(əvvəli ötən sayımızda)

...Elə həmin il də qədim türk havaları üstündə yazdığınış şeirlərdən ibarət "Qurlar ullaşan gecə" adlı bir kitab buraxdım. İlk kitabımın sponsoru indi Azərbaycan Politexnik Universitetində kafedra müdürü olan Razim Bayramov oldu. Bu son zamanlarda yazdığınış şeirlərdən ibarət ilk kitabımıydı. Bundan sonra yaradıcı dostlarım Arif Əmrəhəoglu və Azər Turan məni bu mövzuda dəha çox yazmağa həvəsləndirməyə başladılar. Azər Turan o zaman "Yeni Azərbaycan" qəzeti nəzdində "Ədəbiyyat əlavəsi" nə rahbarlık edirdi. O dövrə gəncələr arasında çox populyar bir nəşr idi. Orada nəşr olunan şeirlərimi "Savaş ayələri" adıyla çap etdirdim. Həmin kitabı nəşr edən rəhmətlik Qoşqar Qarayev oradan bir şeir oxuyandan sonra dedi ki, mən səndən nəşrə görə pul almayıacam. Yeri cənnətlik olsun, mən onu həmisi minnətdarlıqla anacam, mənim üçün həmisi Qoşqar Kaşqardır, Kaşqar Qoşqar.

"Savaş ayələri" mənə sözün əsl mənasında məşhurluq gətirdi. Bakıya təzə ayaq basırdım, həmin dövrə ədəbi mühitin passionarıları Murad Köhnəqala, Rasim Qaraca, Əsəd Cahangir kimi yenilikçi qələm adamları kitab barədə yazılar yazuqlar. Üstəlik Əsəd Cahangir Yaziçilər Birliyinin qurultayında "Savaş ayələri" barədə gurultulu bir çıxış elədi. Yaziçilər Birliyinin katibi, görkəmli ədəbiyyatşunas-alim, böyük türk kişi, rəhmətlik Arif Əmrəhəoglu da "Savaş ayələri" ilə bağlı yazı yazdı, "ruhumun, yaddaşımın, savaşımın kitabı" dedi bu kitabına. Bütün deyilənlərin mahiyyəti ondan ibarət idi ki, "bu şeirlər yenidir, bənzərsizdir, fərqlidir"... Unikal bir ədəbiyyat adamı idi Arif Əmrəhəoglu, böyük Şəhriyər demişkən, "ondan sonra dənərgələr doğublar".

Bundan sonra Rasim Qaracanın "Yaquar yerişli zaman" adlı almanaxı nəşr olundu. Yenilikçi gəncliyin az qala pərəstiş etdiyi bu dərgidə mənim haradasa 47 şeirim nəşr

saxlamış istədiyi Sovet qəliblərinə siğmayan xeyli yeni, fərqli əslənblu imzalar gəldi. Bu hal AYB rəhbərliyinin çağdaş ədəbiyyata baxış bucağının müsbətə doğru qismən dəyişməsinə səbəb oldu. Sonradan AYO-ya başbələnlək edənlər siyasi müxalifətin təhrəki ilə ədəbiyyatda siyasi müxalifət oyunu oynamaya çalışıdalar və bu da təşkilatın iflasına gətirib çıxardı. Ədəbiyyat siyasetin altında epoxanın əsas möhürü oldu. Yox, üstündə olmalıdır...

imzası qoyurdum. Modern şeirləri "Yaquar yerişli vaxt" (növbəti nəşrdə Torqov pejzajı) adıyla bir kitab topladım, savaş şeirlərini isə (bir çox ədəbiyyatşunaslar onları türkçü şərlər də adlandırdı) "Türk əsrinin türküleri" adı altında tərtib etdim. "Yaquar yerişli vaxt" (növbəti nəşrdə Torqov pejzajı) Yeni Bakının ilk poetik mozaikası, "Türk əsrinin türküleri" isə yeni bir epoxanın əsas möhürü oldu.

Hər iki kitab ədəbi aləmdə

"Torqov peyzajını" daha coşqulu qarşılıdı. Xalq şairi Vəqif Səmədoğlunun öz yazısı ilə çıxan bu kitab barədə bütün nəsillərə mənsub yazarlar tərəfindən onlarla yazı dərc edildi. Hətta Türkiyədə yaşayan məşhur tatar şairi ve folklorşunası professor Çulpan Zarif monoqrafiya həcmi-

döyük qismini çevirdim dilimizə, bunlar ürəyimcə olan tərcümələrdir və düşünürəm ki, ədəbiyyat tariximizdə qalacaq. Positiv düşünmək üçün çoxlu başqa kitablar da çevirmişəm, hətta Nurlutan Nazarbayevi də. Mənə yarı Tovuzda, yarı Bakıda yaşayışın bir qələm adamı üçün heç də

Elxan Zal-65

Men Elxan Zal Qaraxan

Özüm barədə esse

2005-ci ildə Arif Əmrəhəoglunun məsləhəti ilə Oljas Suleymanovun şeirlərini ve əsas poetik əsəri "Gil kitab" poemasını təmənnəsiz olaraq dilimizə tərcümə edib "Rəsul Rza fondunun" dəstəyi ilə nəşr etdirdim, mənim tərcüməm "Gil kitab"ın Türkiyə nəşri üçün də əsas qaynaq oldu.

Ölkəmizdə az qala "milli qəhrəman" səviyyəsində qəbul edilən bir şairin şeirlərini Azərbaycan dilinə çevrilməsinin heç kimin ürəyindən keçməməsi mənim arıma gəldi. Tədbirlər düzənləyirdilər, yubileylər keçirirdilər və Oljasın şeirlərini orada rusca səsləndirirdilər. Nə isə... Menə qədər Oljasın şeirlərinin kiçik bir qismini şair dostum Akif Əhmədgil çevirmişdi, o da Sovet dövründə. Sonradan O. Suleymanovun poetik ərsinin doğsan faizinin Azərbaycan dilinə çevrilməsi yükü Akifle ikimizin boynumuza düşdü... "Savaş ayələri" və Oljas poeziyası məni türkərin Ana Kahasına aparan yola səmtləndirdi. Elə həmin 2005-ci ildə türk tarixinin ən böyük simalarından olan, müqəddəslək statusu qazanmış Mahmud Kaşqarının adına bir qurum yaratmaqla bağlı Anar müəllimə müräciət etdim və biz Mahmud Kaşqarı adına Beynəlxalq Fondu qurdum. Bu qurum pis-yaxşı hələ ki, fə-

"Savaş ayələri" mənə sözün əsl mənasında məşhurluq gətirdi. Bakıya təzə ayaq basırdım, həmin dövrə ədəbi mühitin passionarıları Murad Köhnəqala, Rasim Qaraca, Əsəd Cahangir kimi yenilikçi qələm adamları kitab barədə yazılar yazuqlar. Üstəlik Əsəd Cahangir Yaziçilər Birliyinin qurultayında "Savaş ayələri" barədə gurultulu bir çıxış elədi. Yaziçilər Birliyinin katibi, görkəmli ədəbiyyatşunas-alim, böyük türk kişi, rəhmətlik Arif Əmrəhəoglu da "Savaş ayələri" ilə bağlı yazı yazdı, "ruhumun, yaddaşımın, savaşımın kitabı" dedi bu kitabına...

olundu. Almanaxın adı da mənim eyni adlı şeirləmdən götürülmüşdü. Burada dərc olunan şeirlər mövzu baxımından "Savaş ayəyələri"ndən tamam fərqli idi və sonradan barəsində çox saylı yazılar yazılan "Torqov peyzajı" kitabımın əhəmiyyətli hissəsini təşkil etdilər.

...Sonra hadisələr işiq sürətiyle cərəyan eləməyə başladı. Murad Köhnəqala, Rasim Qaraca, Həmid Herisçi ilə birlikdə "Azad Yazarlar Ocağı" adlı bir təşkilat qurdular. Bu təşkilat Azərbaycan ədəbi mühitinə əsl tələtüm yaratdı və yeni ədəbiyyatın, müstəqillik dövrünün ədəbiyyatının ortaya çıxməsi üçün əsl meydan oldu. Ədəbiyyatımıza AYB-nin ciddi-cəhdə qoruyub

liyyət göstərir və türk dövlətlərinin elitasında yaxşı tanınır. Anar müəllim Vəqif Səmədoğlu ilə bərabər mənim ədəbi tələyimde ənəmlə rol oynayıblar, belək də onlar olmasayı mən də Xaqani kimi "Həbsiyyə"lər yazardım. Ümumiyyətə mən Yaziçilər Birliyinə Anar müəllimin şəxsi dəvəti ilə üzv olmuşam.

2008-ci ildə dedilər ki, Prezident "yaradıcılığa" dəstək üçün təqaüdər ayırib. Bir çoxları kimi mən də verdilər, kasib vaxtlarımıydı, bir az qəddimi düzəldti. Bu mənə metbuatda dərc olunan yazıları qruplaşdırmağa imkan yaratdı. Həmin vaxt yazdığınış şərti savaş şeirlərimə Elxan Qaraxanlı, modern-seviş şeirlərimə Elxan Zal

cosqu ilə qarşılıdı və onlar "Ordu günü" kitabıyla birgə indiyədək mənim poetik yaradıcılığın ana xəttini təşkil edirlər. Seviş və savaş şairi Elxan Zal Qaraxanlı bax belə meydana çıxdı. Sevgi və savaş mənim üçün çox yaxın məfhumlardı, mənəcə bunu "Polonez"da demisəm ki, "sevgi də bir savaşdır". Və yaxud başqa bir yerdə "mən sevginin və savaşın xaniyam". Bu düşüncə heç də mənim kəşfim deyil, qədimlərda, çoxallahlılıq dövründə sevgi ilahələri həm də savaş ilahələri idi. Yəni qədim insanlar belə, sevgi və savaş arasında heç bir fərqli görmürdülər.

Bizim ədəbi camiyəmiz, bizim ədəbi gənclik sevgi şeirlərini,

də bir yazı yazdı. Mənim şeirlərinin bir qismini rus dilinə çevirən Çulpan xanım olub. Həm də çox gözəl çevirib.

Savaş şeirlərindən Nizami Cəfərov, Arif Əmrəhəoglu, Mahirə Abdulla, Rasim Qaraca, Əsəd Cahangir kimi ünlü qələm sahibləri tərəfindən yazıları yazılısa da, insanlarımızın canında hələ savaş əhval ruhiyyəsi yox idi. Onda Bakı əhli ölkədəki modernlaşmə və inkişaf çağının lezzətini yaşayırdı. Sevgi ilahəsinin hökmündəydi insanlarımız.

...Dediyməm kimi 2008-ci ildə gözənləməz halda bizə təqəüd verdilər, bir ildən sonra təqaüdərimizi kəsdi. Dedilər ki, yaradıcı adam nə qədər çatınlık çəksə, o qədər pozitiv düşünər. Sözün düzü mən tox olanda dəha pozitiv düşündüyümüz (hər halda adımda da, soyadımda da kral işarəti var), bir müddət tərcümə işlərinə girişdim. Oljas Suleymanov, Henrix Heyne, Abay, Məhəmməd İqbal..., onların yaradıcılığının

az deyil. Mən də çevirirəm, məni də çevirirlər. Yaqın ki, yaxın gələcəkdə daha çox çeviricəklər. Ödül də alıram, ödül də verirəm. Oljas Suleymanov, Çingiz Abdullayev, Aleksandr Duqın, Nanik Kamal Zeybək kimi dünya şöhrətli adamlar mənim əllərimdən ödül alıblar, cəddim Mahmud Kaşqarı adına onlara Beynəlxalq Mahmud Kaşqarı Mükafatı təqdim eləmişəm. Yəqin ki, mən dünya tarixinde ödül verən yeganə şairəm, düzü Fransada Qonkur qardaşları da olub, amma onlar yazıçı idilər.

Qədim türklərə dair üç nəşr kitabı da yazmışam, onları ədəbi-elmi janra aid eləmək olar, bu janrda əsasən Oljas Suleymanov yazır. Düşünürəm ki, onlar barədə gələcəkdə Azərbaycanda da, xaricdə də çox danışılacaq.

Hələlik bu qədər bəs edər, sonra yadına düşdükə əlavələr edərəm. Hər şeyi yazsam gərək bir kitab ola. Buna isə nə vaxtim var, nə də hövşələm.